

STÁRNUTÍ POPULACE A KRIMINALITA

POPULATION AGING AND CRIME

Hana Vykopalová

Abstract

Among the most discussed questions of a demographic nature are the aging of the population and its accumulation in cities, accompanied by other social changes such as globalization and commodification. Over time, the characteristics of urban parties are constantly changing to match emerging co-marketed products for sustainable development, and life is also changing with regard to sustainable social development. With the size of settlements to clashes of cultures, interests and goals, but also territorial requirements and urban planning requirements. Spatial changes and changes in urban planning are accompanied by changes in social bonds, relationships to values, to family, to solidarity change, the meanings of places and urban spaces that are historically connected to the city and form part of the city's cultural memory change. By improving health care and lifestyle, human debt is increasing and the age of the elderly population is increasing numerically. With the extension of human life, the length of working life also increases, and activities previously more associated with the productive age, such as crime, move to the post-productive age. Residents of the post-productive age are no longer perceived only as victims of crime, but also appear more often as perpetrators. The aging of the population has its age-specific individual characteristics, which are a source of misunderstanding of ageism due to the influence of to-ignore prejudices. The company's goal is to find "friendly conditions" for urban living for an aging population.

Key words: aging population, urban planning, crime

JEL Code: J 11, J 14, K 14

Úvod

Sledování demografických změn z pohledu celosvětového vývoje obyvatel přináší celou řadu poznatků promítajících se do oblasti sociálně psychologických charakteristik chování, které avizují změny ve způsobu života populace. Obecně celosvětová populace stárne, snižuje se podíl skupin obyvatel produktivního věku a zvyšují se skupiny obyvatel starších 65 let, tj. poproduktivního věku. Díky lepší životosprávě a lékařské péči se lidský život prodlužuje,

zvyšuje se délka života a roste počet obyvatel s poměrně vysokou délkou dožití. Tyto demografické změny mají dopady na fungování ekonomik a rozdělování prostředků, stejně tak jako na charakter investic a na změny v charakteru nákupu zboží a služeb. Vzhledem k tomu, že většina obyvatel žije ve městech, jsou tyto dopady viditelné i v požadavcích na změny fungování měst, hovoří se o tom, že města stárnou. Společně se změnami v charakteru a způsobu života spojených s věkem, vyvíjí a mění se i sociálně psychologické charakteristiky chování obyvatel jako nezbytný předpoklad na adaptaci ve společnosti a na celospolečenské změny, jakými je migrace a některé aspekty globalizace, ale i kriminalita, která se přesouvá do vyšších věkových kategorií.

1 Věková struktura, stárnutí obyvatelstva, rozvoj technologií a globalizace

Současná světová populace aktuálně přesáhla již hranici 8 miliard (Worldometers, 2023). Stárnutí populace způsobuje nárůst délky života a klesající porodnost zejména v ekonomicky prosperujících zemích. Úroveň plodnosti a porodnosti a další demografický vývoj v jednotlivých zemích světa vykazuje značné rozdíly. Jako příklad je uváděna vysoká porodnost v zemích subsaharské Afriky na rozdíl od zemí východní Evropy a států jihovýchodní Asie, kde se porodnost dlouhodoběji pohybuje pod hranicí prosté reprodukce. *Většina rozvojových zemí se aktuálně vyznačuje tzv. progresivním typem věkové struktury svých obyvatel, v níž nejvyšší zastoupení má předproduktivní složka. Naopak vyspělé státy se vyznačují tzv. stacionárním, či dokonce regresivním populačním typem věkového složení obyvatel, v němž nejmladší věková složka velikostně ustupuje především produktivní a stále více také poproduktivní složce obyvatelstva*“ a tím dochází ke stárnutí populace (Burcin, 2007, 22).

Lze očekávat, že v některých vyspělých zemích bude počet obyvatel průběžně narůstat i v souvislosti s migrací a migračními vlnami, které mohou posílit rozvinutým zemím úroveň plodnosti, ale i posílit podíl produktivní složky obyvatelstva. Některé pandemie, civilizační a virová onemocnění, mohou naopak výrazně počty obyvatel snižovat.

V ekonomicky bohatých zemích lidé nad 60 let věku dnes představují téměř 20 % populace, celosvětově se tento trend projeví až po roce 2050 (ČSÚ, 2022).

Stárnutí celosvětové populace představuje aktuální společenský problém, který má dopady především v oblasti hospodářství a ekonomiky, v oblasti požadavků na fungování zdravotnictví a sociálního systému, na změny v zaměstnanosti, ale i v oblasti urbanismu a fungování veřejných politik. Všechny tyto změny v systému a jejich fungování nejsou dnes

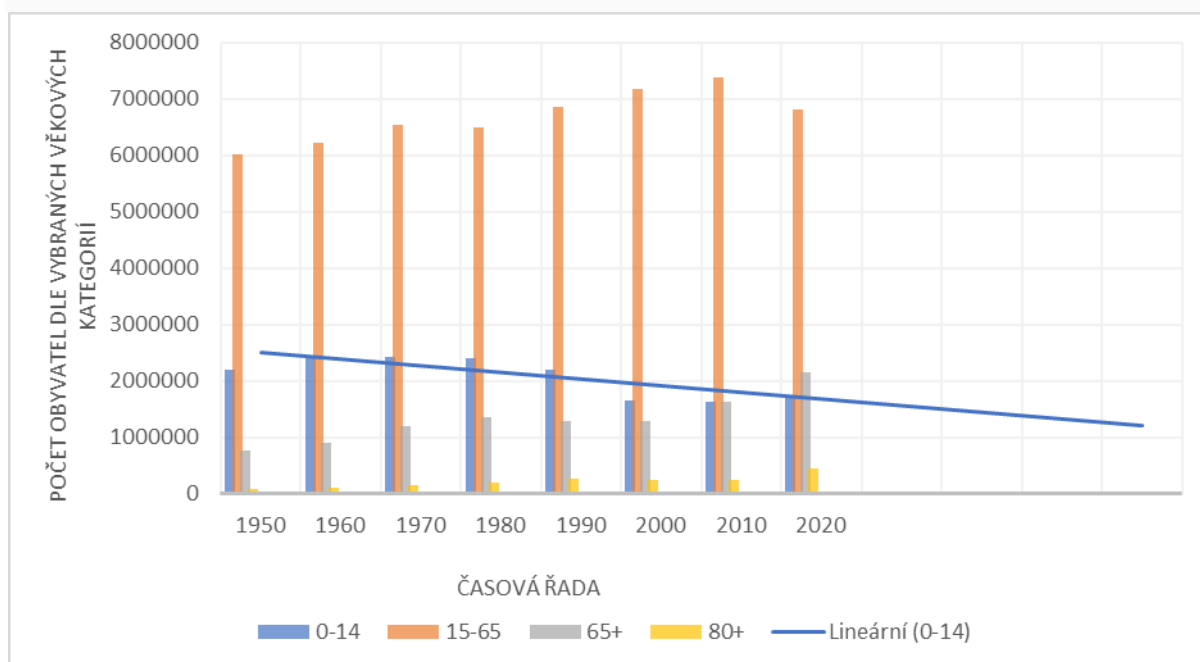
myslitelné bez rozvoje a podpory technologií, zejména informačních technologií, které jsou pro dnešní populaci a ekonomiku naprosto zásadní: slouží k propojování dat, informací a znalostí, tvoří nezbytnou kostru komunikační společenské, ale i obchodní sítě a tím i přispívají k zintenzivnění procesu globalizace, se kterou úzce souvisí i řada současných demografických procesů.

ČR patří mezi jedny ze zemí střední Evropy s rozvinutější ekonomikou, pro kterou je charakteristický pokles křivky plodnosti, vykazující znaky trvalé regrese. Nejvýznamnější pokles plodnosti byl zaznamenán mezi roky 1990-2000, kdy ČR procházela legislativními změnami a procesy modernizace, kdy se hodnota úhrnné plodnosti pohybovala 1,13 dítěte na ženu včetně zvyšujícího se věku matek a zvyšujícího se počtu dětí, které se narodily mimo manželství (49 %) (ČSÚ, 2020). V současné době dochází ke vzestupu křivky plodnosti. *Česko se v roce 2021 zařadilo k zemím s nejvyšší úrovní úhrnné plodnosti v Evropě. Průměrný počet dětí na jednu ženu u nás dosáhl 1,83 a byl nejvyšší od roku 1992* (ČSÚ 2022). Pokles plodnosti je možno vysvětlit i legislativními procesy, změnami společenských postojů a názorů týkající se postavení žen ve společnosti a významem rodiny, ale i snahou žen o vstup na trh práce a o posílení ekonomické nezávislosti, budování kariéry a zvyšování vzdělanostní úrovně a společenského postavení ve smyslu genderové rovnosti. Z celospolečenského pohledu se jedná o zvyšování produktivity v produktivním věku, i když s opožděnějším vstupem do pracovního života, ale s většími předpoklady pro vznik dispozic pro kapitálové investice aktivované po ukončení pracovní aktivity.

Zvyšování střední délky života je ovlivněno především zlepšováním životních podmínek, zejména lékařské péče a životosprávy. Klesající křivka populace produktivního věku však signalizuje budoucí nedostatek pracovníků v produktivním věku zvláště v některých profesích, což může mít za následek zpomalení ekonomického vývoje.

Klesající křivka plodnosti, prodlužování délky života a délky dožití signalizuje saldo stárnutí obyvatel v ČR. V roce 2020 bylo v ČR ve věkové kategorii 65+ 20 % obyvatel, s prognózou 30 % v roce 2050, tedy téměř každý třetí obyvatel bude starší 65 let. Na významném vzestupu jsou věkové křivky 65+ a 80+ signalizující nárůst naděje dožití a tím zvyšujícího se stárnutí celkové populace. Věkové skupiny obyvatel 0-14 let mají naopak klesající tendenci, jak naznačuje i následující graf.

Obr. 1: Vývoj počtu obyvatel v ČR dle vybraných věkových kategorií

Zdroj: ČSÚ: *Věková struktura obyvatel České republiky v letech 1947–2022*. [online]. 2020 [cit. 2023-07-12].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2022>

S demografickými změnami a stárnutím obyvatelstva úzce souvisí i procesy globalizace. Mezi největší globální současný společenský problém patří stárnutí celosvětové populace. Globální aspekty se projevují současně na nadnárodní, národní i lokální úrovni. Sociální aspekty globalizace souvisí především s ekonomickou globalizací, která je ve většině případů podmiňuje. Bez globalizace si dnes nelze představit fungování mezinárodního obchodu, kapitálu a služeb, technologií a informací. Na druhou stranu se s těmito otázkami pojí také nerovnoměrný ekonomický vývoj a chudoba. Globalizační procesy podporují ekonomický růst zejména vyspělých zemí, které mohou lépe podporovat investice do vzdělávání, zdravotnictví, sociálního systému apod. na rozdíl od zemí s pomalým ekonomickým růstem.

Mezi nejzásadnější dopady globalizace na společnost, které jsou řešeny, jsou otázky nerovností – ekonomická, sociální, příjmová, věku, na trhu práce, mezi pohlavími, informační apod. Uživatelé globálního informačního systému (především internetu) jsou zvýhodněni oproti lidem, kteří informační systémy nemohou nebo nechtějí využívat, a to ještě více prohlubuje stávající sociální nerovnosti a dokonce i vytváří nerovnosti nové (Sýkora, 2000). S těmito formami nerovností se nejvíce potýkají tzv. ohrožené skupiny obyvatel, kterými jsou právě věkové skupiny obyvatel starší 65 let, tedy senioři. Vzhledem k tomu, že dochází k nárůstu této věkové populační skupiny a prodlužování délky aktivního života, nutně dochází k řadě sociálních změn v chování z pohledu zapojování se do řady společenských procesů

spojených s rozvojem technologií, s nutností posilovat adaptivní sociální chování, které je přizpůsobeno situačním kontextům a umožňuje aktivnější začlenění do společnosti a omezuje diskriminaci. Zvyšující se podíl vzdělanostní úrovně obyvatel obecně včetně možnosti celoživotního vzdělávání vytváří možnosti aktivního stárnutí s respektem k individualitě a zlepšování kvality života. Tato věková skupina však vykazuje vysokou vnitřní různorodost, která je dána individualitami každého jedince, jeho schopnostmi a možnostmi sociálními, osobnostními i společenskými.

„Ve většině stárnocích společnostech, tedy i v ČR, se projevuje věková diskriminace – ageismus. Stereotypizace a diskriminace osob kvůli jejich věku vychází z obecného přesvědčení, že jednotlivé fáze lidského života nemají stejnou hodnotu. Problém věkové diskriminace se sice týká různých věkových skupin, nejčastěji se však projevuje vůči seniorům“ (Magistrát města Brna, 2012, 5).

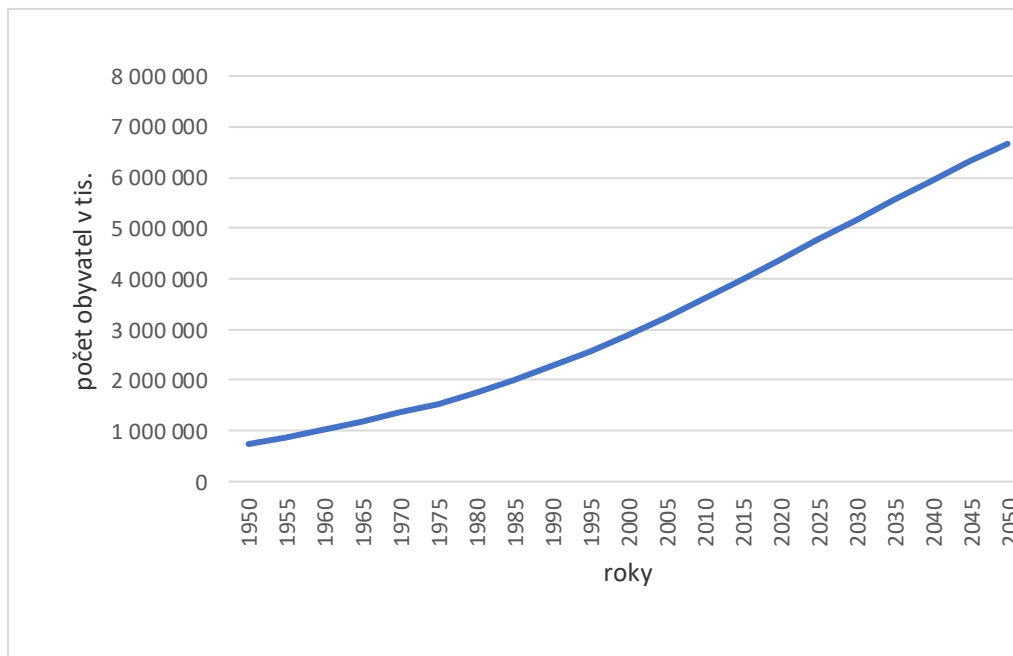
2 Proměny a stárnutí měst a jejich obyvatel

Většina celosvětové populace dnes žije ve městech, což v posledních 50 letech způsobila migrace obyvatel z venkova do měst a dochází ke zvýšení podílu městských obyvatel, a to z jedné pětiny na více než polovinu lidské populace (Koschin, 2005) včetně zvyšování podílu věkově starších skupin obyvatel. Města se v čase postupně mění, podle toho, jak stárne jejich obyvatelstvo a jaký účel města plní. Intenzita změny věkové struktury obyvatel je podpořena prodlužováním délky života obyvatel v důsledku zlepšení zdravotní péče a životosprávy. S rostoucí délkou života se zvyšuje celkový počet osob vyššího věku.

Geograficky nerovnoměrně rozmístěná urbanizace a postupná migrace obyvatel do měst má za následek pozvolný rozpad venkova a s tím spojené zániky kulturních hodnot, změny ve vztazích k sociální sounáležitosti a solidaritě a k hodnotám rodiny. Produktem těchto sociálních změn je anonymita v mezilidských vztazích, absence kontinuity sociálních interakcí mezi rodinnými příslušníky utvářející mechanismus sdílení individuální a kolektivní paměti ve vztahu k místům a událostem, které je k nim pojily (Halbwachse, 1992, 52–54). Místem je chápán jakýkoliv prostor, který je smysluplný v určitém mocenském uspořádání a který je zároveň způsobem, jakým nahlížíme svět, poznáváme ho a rozumíme mu (Creswell, 2004). Místo není nikdy zcela stabilní, neboť podléhá vlivům řady vnějších politických a ekonomických faktorů, které městský prostor průběžně a nevyhnutelně transformují (Harvey, 1996). Na úrovni města pak lze mluvit o paměti urbánní (Crinson, 2005), která se vztahuje k postmoderní transformaci města, umožňující reprodukci obrazu určitého místa a představ o městském životě a jeho sociálních dimenzích. Sociální interakce a komunikace

tvoří další dimenzi pojmu “kulturní paměť“ tvořenou stopami minulosti, dokumenty, rituály, budovami, ulicemi, které tvoří součást kulturní paměti (Assmann, 2011).

Obr. 2: Počet celosvětové populace žijící ve městech – současný stav a vývojové trendy

Zdroj: *United Nations* [online]. UN: © 2018. Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2018). *World Urbanization Prospects: The 2018 Revision*. [cit. 2023-07-08] Dostupné z <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/index.cshtml>

Město a městský prostor je tradičně charakterizován jako vysoce anonymní. Každý veřejný prostor a prostorová anonymita má svoji charakteristiku podle toho k čemu slouží a jací lidé se v něm setkávají (Lofland, 1973, 15-18), aktivity na veřejných prostorech jsou zpravidla vymezeny společenskými normami chování (Bauman, 2000). Městská veřejná prostranství se v čase proměňují po stránce fyzické, funkční i symbolické. V průběhu historie města postupně měnila svůj význam a poslání v závislosti na účelu, za kterým byla zakládána a tomu odpovídalo i vnitřní uspořádání města včetně významu a využívání veřejných prostor. I poslání a využívání veřejných prostor ovlivnily procesy globalizace, komodifikace a privatizace. Globalizace ekonomicky ovlivňuje urbanizaci a proměny měst, její polarizační dopady působí na charakter městských center a periferií, na charakter pracovní síly, ale i na polarizaci prostorovou (Friedmann, 2005). Privatizační a komercializační procesy ovlivňují význam veřejných prostor, který mění charakter městského života, který upadá i vlivem masové spotřeby a působením masmédií (Sennett, 1993; Habermas, 2000). Zisk a privátní

zájmy podmiňují kontrolu a organizovanost míst vymezeným aktivitám, což je zdrojem sociální exkluze.

V souvislosti s procesy globalizace, internacionalizace a masivní deindustrializace některých průmyslových center, dochází v 70. letech minulého století k tzv. zeštíhlování měst doprovázený migrací obyvatel produktivního věku v důsledku restrukturalizace průmyslu spojeného se změnami kvalifikačních požadavků. Vlivem toho dochází k rychlejšímu stárnutí obyvatel těchto měst, zvyšuje se nezaměstnanost a příjmová chudoba. Současně dochází k diferenciaci měst na úspěšná a neúspěšná podle schopnosti přitáhnout lidský a investiční kapitál. Jedním z východisek je orientace na urbánní ekologii, usilující o zlepšení image průmyslových center spolu s využitím socio-kulturních nástrojů a orientace na vybrané politiky governance, směřujících k řešení společných zájmů. Jedním z nejčastějších řešení je regenerace měst anebo městských částí často označovaných jako brownfields, která je možná několika způsoby: demolice, gentrifikace, tj. forma fyzické a sociální regenerace spojená se strukturální obměnou jejích obyvatel (Savage, Warde & Ward, 2003) s absencí konzumace kulturních historických hodnot, transformace objektů v historické památníky a místa paměti anebo přeměna objektů na novodobé ruiny připomínající ztracenou minulost (Dickinson, 2001, 34).

Gentrifikace měst je spojována i s rozšířením a nárůstem významu globálního trhu. Gentrifikace se stává globální urbánní strategií renovace měst ve snaze obnovit význam centrálních veřejných prostor a veřejného života (Smith, 2002). Změny v sociálním i fyzickém prostředí však ovlivňují stabilitu a kvalitu sousedství zejména ve velkých městech a produkují odcizené prostory a narušují integraci, což má velký význam a dopady zejména pro stárnoucí populaci. Starší populace je postupně z původních lokalit vymísťována a nahrazována věkově a sociálně odlišnými skupinami obyvatel s jinými zájmy a jiným životním stylem. Starší populace ztrácí svoje ukotvení k původním místům a vytrácejí se a mění i sociální kontakty a kulturní zvyky, městské prostory tak mění i svoje využití. Rozpad společenství a ubývání solidarity mezi lidmi jsou jedněmi z vážných problémů procesu modernizace a globalizace je ještě více prohlubuje (Suša, 2003).

Udržitelnost globálních měst v souvislosti se stárnutím obyvatel klade nároky na urbanizaci a „*podpůrné a uschopňující podmínky a prostředí, které kompenzují tělesné a sociální změny spojené se stárnutím*“ (WHO, 2009). Mezi nejvýznamnější podmínky patří pocity bezpečí, bezbariérovost a budovy přátelské seniorům, dopravní dostupnost, dostupnost služeb a finanční přístupnost (WHO, 2009).

Společnost se připravuje na budoucí vývoj stárnutí populace a měst zpracováváním analýz sociálních potřeb seniorů, zejména v oblasti nákladů na bydlení, zdraví a prevence, finančního zajištění, zabývá se otázkami zaměstnanosti seniorů, celoživotním učením, otázkami diskriminace a kriminalitou páchanou na seniorech a seniory. Jako společensky nejaktuálnější se v současné době jeví otázky řešení možností zvyšování důchodového věku z hlediska zdraví v souvislosti s uspokojováním spotřebních nároků i budoucích seniorů (Šimková a Langhamrová, 2017).

3 Kriminalita na seniorech a kriminalita páchaná seniory

Senioři jsou tradičně společností vnímáni jako ohrožená skupina obyvatel, a to z pohledu stáří jako demografického procesu, tradičně spojovaného s biologickými změnami, které mají široké sociální, psychologické a ekonomické souvislosti. Tradičně se rozlišuje stáří biologické, kalendářní a sociální (Haškovcová, 2010,16). Proces stárnutí je vysoce individuální proces, který je ovlivněn nejen genetickými vlivy a biologickými předpoklady, ale i začleněním ve společnosti, životním stylem a společenskými faktory. Stáří je ve společnosti ztotožňováno s nemocemi, tělesnou slabostí, zranitelností, senilitou, chudobou, osamělostí a odkázaností na ústavy sociální péče, kdy z důvodu těchto představ dochází ke stigmatizaci seniorů a stáří, kdy je znehodnocován jejich sociální status a snižuje se prestiž sociální a zdravotní péče (Vidovičová et al., 2014).

Mezi nejzásadnější společenské změny, které doprovázejí stáří je změna sociálního statusu směřující často k ageismu. Chronologický věk je v mnoha případech důvodem společenského přesunu seniorů a společenské degradace z kategorie ekonomické nezávislosti do kategorie ekonomické závislosti, kdy se neakceptuje fyzická a ani psychická kondice člověka. Se ztrátou zaměstnání je spojena i ztráta společenské role, snížení finančních zdrojů a tím i kvality života a v neposlední řadě i rychlejší psychická degradace.

Příčinami, proč se senior stává předmětem fyzických útoků je především pozorovatelná fyzická stránka a tělesné změny zejména v kvalitě pohybu, rychlosti, síle a vytrvalosti. Zhoršují se adaptační schopnosti organismu a odolnost vůči zátěži. Psychické změny ve stáří a jejich kvalitativní a kvantitativní stránka je ovlivněna biologicky a sociálně. Kognitivní změny ve stáří se projevují v oblasti paměťové, při využívání a ukládání informací, zhoršují se funkce výbavnosti a zapamatování, je snížena funkce smyslového vnímání. Značné interindividuální rozdíly se projevují v emoční oblasti, kdy vlivem snížení adaptačních schopností a kognitivních funkcí vzniká potřeba těsnějších vazeb k blízkým

lidem a místům, ve kterých se člověk cítí bezpečněji. Rychlá degradace těchto funkcí nad rámec očekávání je označována jako syndrom geriatrické křehkosti (Hátlová, 2010).

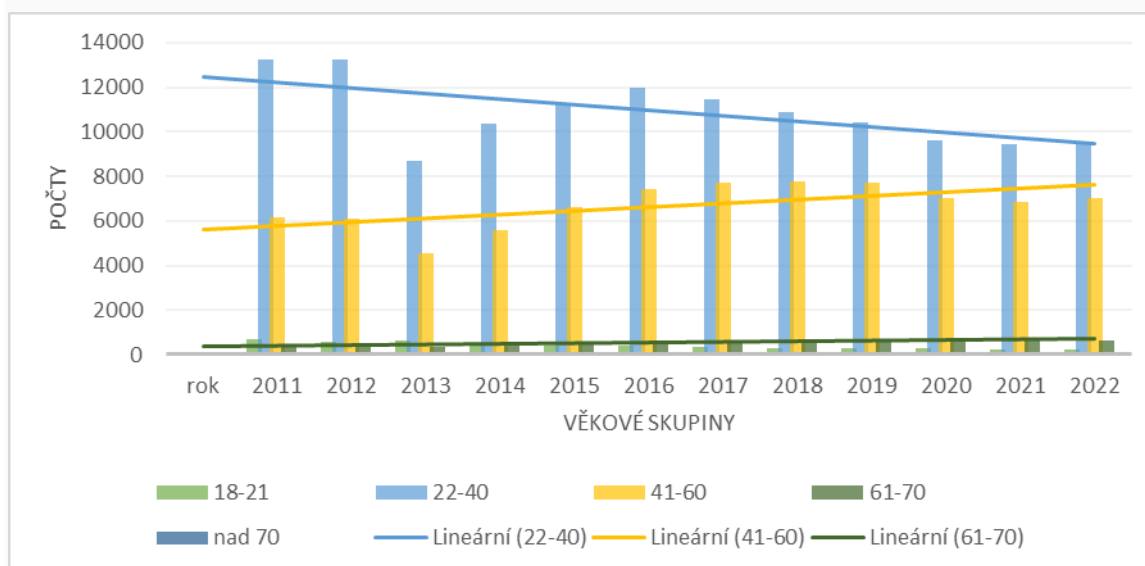
Z pohledu změn spojených s věkem bývají starší lidé vnímáni jako daleko zranitelnější a častěji se stávají předmětem útoků nejen fyzických, ale i v oblasti psychické manipulace. Mezi nejčastěji páchané trestné činy zaměřené na seniory jsou krádeže, podvody, loupeže a domácí násilí. Trestné činy zaměřené na seniory mají vysokou latenci, zejména v případě domácího násilí páchané rodinnými příslušníky, kam lze řadit nejen fyzické, ale i psychické násilí v podobě zastrašování, ponižování a vyhrožování, ale i odkládání anebo neposkytnutí potřebné péče.

V roce 2020 tvořili senioři 9,8 % z celkového počtu obětí trestné činnosti v České republice. Nejvíce obětí bylo zaznamenáno u krádeží (16 %), kapesních a vloupáním. Vysokou četnost u starší populace vykazovaly podvody a podvody listí. Dále následovalo porušování domovní svobody, vraždy a ublížení na zdraví, domácí násilí, nebezpečné vyhrožování a vydírání (ČSÚ, 2020).

Trestná činnost páchaná na seniorech koresponduje s demografickými charakteristikami této věkové kategorie a její struktura se v podstatě nemění.

Kriminalita páchaná seniory není tradičně sledovaným tématem ve společnosti, protože senioři jsou a byli spíše vnímáni jako ohrožená skupina, a tedy jako oběti. S prodlužováním lidského věku a věku na dožití vlivem lepších životních podmínek a lékařské péče, se posouvá i věk pro páchaní trestné činnosti a v současnosti se kriminalita páchaná seniory dostává do popředí pozornosti. Tuto skutečnost dokládá i věková křivka kriminality, která sleduje kriminalitu podle věku pachatelů, která vykazuje řadu konstantních bodů obecně korespondující s věkem: dětství a adolescence signalizuje mírný a pozvolný vzestup trestné činnosti, střední a produktivní věk vykazuje strmý vzestup doprovázený pozvolným útlumem, poproduktivní věk je charakterizován mírnější, ale setrvalejší linií. Tento model věkové křivky kriminality koresponduje s vývojem kriminality podle věku v ČR za poslední desetiletí. Trestná činnost dětí, mladistvých a mladých dospělých se postupně snižuje, pravděpodobně vlivem preventivních programů a kvalitnější dohledovou péčí. Věková křivka kriminality populace produktivního věku má „tradiční podobu“, vykazuje poměrně prudký vzestup a pozvolnější pokles. Věková křivka kriminality poproduktivního věku má naopak mírný, ale setrvalý nárůst. Skokový rozdíl mezi roky 2011-2012 a 2013 je způsobem odlišnostmi statistického vykazování. Tento graf poukazuje a zdůrazňuje vliv věkové struktury na kriminalitu.

Obr. 3: Počty odsouzených podle věku v ČR

Zdroj: Vězeňská služba České republiky: statistické ročenky vězeňské služby 2011-2022, Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, Praha, účelové publikace [online]. 2022 [cit. 2023-07-08] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

Poměrně prudký nárůst kriminality u populace produktivního věku má několik teoretických ukotvení. Některé teorie vycházejí z předpokladu, že dětství a adolescence je kritickým obdobím potenciálního vzniku a latence sociálně patologických jevů, které za určitých okolností mohou mít v následujícím období progresivní nárůst, pokud nastane situace, která kriminální sklony daného jedince bude aktivovat (Hirschi a Gottfredson, 1983). Jiné teorie nacházejí vysvětlení v teorii nálepkování směřující k vysvětlení charakteru kriminální dráhy v různých etapách života a to v souvislosti s působením společenské dynamiky a společenských skupin (Tittle, 1988). Další teorie vycházejí z významu sociální opory (společenské, partnerské) a z teorií vazeb a vazbového chování, citových pout a vlivu sociálního kapitálu, které mohou svým způsobem snížit pravděpodobnost delikvence a trestné činnosti (Sampson a Laub, 1993).

Výsledky longitudinálních studií zaměřených na sledování kriminální dráhy vyústily ve specifikace různých věkových skupin vykazující určité kriminální charakteristiky včetně očekávaných možností recidivy (West, 1982; Farrington, 1983).

Sledování vývojových kritérií v trestné činnosti z pohledu věku, charakteru a průběhu páchaní kriminality přispěje k lepším možnostem prognózování a k diferencovanějším přístupům ke kontrole kriminality.

Nedávná studie zaměřená na analýzu pachatelů věkové kategorie 65-70 let v ČR podle charakteru trestné činnosti, rodinné a zdravotní anamnézy a socioekonomického statusu ve

výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody vykazuje vysokou heterogenitu. Tito pachatelé se „dopouštěli *trestných činů rozdílné závažnosti, od krádeží po vraždy, což koresponduje s délkami uložených trestů odnětí svobody. Méně závažných trestných činů se nejčastěji dopouštěli recidivisté (krádeže, maření výkonu soudního rozhodnutí a vykazání), nejzávažnějších naopak osoby prvotrestané (vraždy)*“ (Biedermanová, 2019, 78).

Zahraniční výzkumy zaměřené na kriminalitu starších osob její příčiny vysvětlují vyšším výskytem duševních onemocnění a depresí v tomto věku (South, Messner, 2000; Davoren, Fitzpatrick et al., 2015; Kakoullis et al., 2010), svoji roli ale rovněž sehrávají tzv. „zlomové body“ na životní dráze jako je např. rozpad manželství, ztráta zaměstnání, odchod do důchodu a nemožnost se vyrovnat s pocity anomie (Feinberg, 1984).

Závěr

Obyvatelstvo obecně celosvětově stárne a jeho život se postupně přesouvá do měst. Tyto změny nastavují nové požadavky na fungování společnosti i po stránce ekonomické, hospodářské i sociální. Původní sídelní centra procházejí mnohdy poměrně dynamickými změnami a nebo se mění jejich charakter, které mají dopad na obyvatelstvo, dochází ke střetu kultur, cílů, hodnot, zájmů podpořených procesy globalizace a komodifikace. Světové megapole, ale nejen ony, registrují vysokou sociální anonymitu včetně nových požadavků na urbanismus. Důsledky koncentrace obyvatel do měst a jejich stárnutí vyvolávají požadavky na analýzy zaměřené na významy městských a prostor a míst pro život a pro sociální vazby a pro ukotvenost člověka v prostředí. Požadavky na urbanismus spojené se stárnutím obyvatel a pohledy architektů se však dostávají do konfrontace s bezpečnostmi požadavky v souvislosti s terorismem a teroristickými útoky cílené na veřejná prostranství a na prostory shromažďování obyvatel na jenom místě, tj. centra měst, vysoké budovy a infrastrukturu. Se stárnutím obyvatel v neposlední řadě sílí projevy ageismu, a to nejen v osobním, ale i v pracovním životě, vycházející ze stereotypizace a nepochopení individuálních odlišností spojených s jednotlivými fázemi lidského věku, které jsou mnohdy podpořené i diskriminací na trhu práce. S prodlužováním lidského věku a s prodlužováním i pracovního života se přesouvají i další aktivity do pozdějšího věku, jako je tomu např. u kriminality. Věkově starší obyvatelé se nestávají pouze oběťmi kriminality, ale jsou také i častěji jejími pachatelí.

Stárnutí obyvatel se dnes stává obecně velmi diskutovanou otázkou a společnost se zamýšlí nad udržitelností globálních měst tak, aby byla přijatelná pro život z pohledů věku, a to v prostorové, sociální, hospodářské i ekonomické oblasti.

Reference

- Assmann, J. (2011). Communicative and Cultural Memory. In P. Meusburger, (Ed.), *Cultural Memories* (s.15-28). Dordrecht: Springer Netherlands, ISBN 978-90-481-8944-1.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge. Policy Press. ISSN 2014-4539, Dostupné na: <https://doi.org/10.5565/rev/athenead/v1n0.10>
- Biedermanová, E. (2019). Čeští senioři ve výkonu trestu odnětí svobody – analýza trestních spisů. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 3, s. 78, Praha. Ministerstvo vnitra ČR, ISSN 1801-8211
- Burcin, B., Kučera, T., Šídlo, I. (2007). Populační vývoj světa aneb trocha statistických dat. *Geografické rozhledy*, 17(1), 22–23.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A short introduction*. Oxford: Blackwell, ISBN 1405106727.
- Crinson, M. (2005). (Ed.). *Urban memory: history and amnesia in the modern city*. New York, Routledge, ISBN 0415334063.
- ČSÚ: *Aktuální populační vývoj v kostce* [online]. 2022 [cit. 2023-07-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>
- ČSÚ: *Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1950-2019* [online]. 2020 [cit. 2023-07-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-deti-narozenyh-mimo-manzelstvi-v-letech-1950-2019>
- ČSÚ: *Úroveň plodnosti v Česku patřila loni k nejvyšším v EU* [online]. 2022 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uroven-plodnosti-v-cesku-patrila-loni-k-nejvyssim-v-eu>
- ČSÚ: *Senioři jako oběti trestných činů* [online]. 2022 [cit. 2023-07-08] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141241/31003421k09.pdf/901150cc-bc34-41bc-9f48-a7a936d5cb2f?version=1.7>
- ČSÚ: *Věková struktura obyvatel České republiky v letech 1947–2022*. [online]. 2020 [cit. 2023-07-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2022>
- Davoren, M., Fitzpatrick, M. et al. (2015). Older men and older women remand prisoners: mental illness, physical illness, offending patterns and needs. *Int. Psychogeriatrics*, 27(5): 747–755. doi: [10.1017/S1041610214002348](https://doi.org/10.1017/S1041610214002348)
- Dickinson, J. (2001). Monuments of Tomorrow: Industrial Ruins at the Millennium. In K.F. Gotham, (Ed). *Critical Perspectives on Urban Redevelopment*. Amsterdam, Emerald Group Publishing Limited, s. 33–74. ISBN 076230541X.
- Farrington, D. P. (1983). Offending from 10 to 25 years of age. In K.T. Van Dusen & S.A. Mednick, (Eds.), *Prospective Studies of Crime and Delinquency*. Boston, Kluwer-Nijhoff, s. 17–37.
- Feinberg, J. (1984). The Moral Limits of the Criminal Law. Vol. 1, *Harm to Others*. New York and Oxford: Oxford University Press.

- Friedmann, J. (2005). The world city hypothesis. In J. Lin, J. & Ch. Mele (Eds.), *The urban sociology reader*. New York, Routledge.
- Habermas, J. (2000). *Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Praha, Filosofia
- Harvey, D. (1996). *Justice, nature and the politics of difference*. Malden (MA), Blackwell. ISBN 978-1-55786-681-3
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago, University of Chicago Press, (52-54). ISBN 0226115941.
- Haškovcová, H. (2010). *Fenomén stáří: úvod do problematiky*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha, Havlíček Brain Team, ISBN 978-80-87109-19-9
- Hátlová, B. (2010). *Psychologie seniorského věku*. UJP, Ústí nad Labem, ISBN 978-80-7414-318-2
- Hirschi, T., & Gottfredson, M. R. (1983). Age and the explanation of crime. *American Journal of Sociology*, 89, 552–584.
- Kakoullis A., Le Mesurier N. and Kingston P. (2010). The mental health of older prisoners. *International Psychogeriatrics*, 22, 693–701. doi: 10.1017/S1041610210000359.
- Koschin, F. (2005). *Demografie poprvé*. Praha, Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.
- Lofland, L.H. (1973). *A world of strangers: order and action in urban public space*. Prospect Heights: Waveland, pp 15-18.
- Magistrát města Brna. (2012). *Plán aktivního stárnutí ve městě Brně*. Brno, s. 5 [cit. 2023-07-08] Dostupné z: https://zdravi.brno.cz/wpcontent/uploads/2022/01/Plan_aktiv_starnuti_ve_meste_Brne.pdf
- Sampson, R. J. & Laub, J. H. (2003). Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70. *Criminology*, 41, 3, s. 555–592
- Savage, M., Warde, A., & Ward, K. (2003). *Urban sociology Capitalism and modernity*. Basingstoke, Palgrave
- Sennett, R. (1993). *The fall of public man*. London, Faber and Faber.
- Smith, N. (2002). New globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy. *Antipode* 34(3): 427–450.
- South, S. J., & Messner, S. F. (2000). Crime and demography: Multiple linkages, reciprocal relations. *Annual Review of Sociology*, 26, 83–106. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.83>
- Suša, O. (2003). Soudobá globalizace a její sociální aspekty. In Lehmannová, Z. *Aktuální otázky globalizace*. Praha, Oeconomica, s. 175-264, ISBN 80-245-0621-1.
- Sýkora, L. (2000). Globalizace a její společenské a geografické důsledky. In Jehlička, P.,

- Tomeš, J. & Daněk, P. (Eds.), *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie* [online]. Praha, Univerzita Karlova, s. 59-79 [cit. 2023-07-08] Dostupné z: https://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_2000_Globalizace.pdf
- Šimková, M., & Langhamrová, J. (2017). Kvalitativní faktory stárnutí populace. Praha, ČSÚ, *Demografie*, 59, 49–64
- Tittle, C.(1988). Two Empirical Regularities (Maybe) in Search of an Explanation: Commentary on the Age/Crime Debate. *Criminology*, 26, 1, s. 78–92.
- Vězeňská služba České republiky: statistické ročenky vězeňské služby 2011-2022, Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, Praha, účelové publikace [online]. 2022 [cit. 2023-07-08] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>
- Vidovičová, L. & kol. (2014). *Stáří ve městě, město v životě seniorů*. Praha, Nakladatelství SLON. ISBN 978-80-7419-141-1
- United Nations [online]. UN: © 2018. Department of Economic and Social Affairs. World Population Prospects 2022. [cit. 2023-07-08] Dostupné z <https://population.un.org/wup/Download/>
- United Nations [online]. UN: © 2018. Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2018). World Urbanization Prospects: The 2018 Revision. [cit. 2023-07-08] Dostupné z <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/index.cshtml>
- West, D. J.(1982). *Delinquency: Its Roots, Careers, and Prospects*. London, Heinemann
- WHO: Globální města přátelská seniorům: průvodce. Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha: 2009, ISBN 978-80-7421-003-7 (s.4) [cit. 2023-07-08], dostupné na https://www.mpsv.cz/documents/20142/955203/WHO_age_friendly_cities_cz.pdf/41278238-ff27-b146-3b7b-97dac600482c
- Worldometers: *worldometers.info* [online]. 2023 [cit. 2023-07-08]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/cz/>

Contact

Hana Vykopalová
Technical University of Ostrava
Faculty of safety engineering
Lumírova 630/13, 700 30 Ostrava-jih, Výškovice, Czech republic
hana.vykopalova@vsb.cz